

DUNAKESZI HELYTÖRTÉNETI SZEMLE

Dunakeszi - Alag Helyismereti Lapja

SZERKESZTŐSÉG: KÖLCSEY FERENC VÁROSI KÖNYVTÁR
DUNAKESZI, KOSSUTH LAJOS U. 6.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
CSOMA ÁTTILA ÉS LŐRINCZ RÓBERT

MEGJENIK ÉVENTE HÁROMSZOR
KIADJA A KÖLCSEY FERENC VÁROSI KÖNYVTÁR

A dunakeszi paradicsom

Vajon gondol-e valaki Dunakeszin napjainkban arra, amikor kezébe vesz egy paradicsomot, hogy milyen autentikus helyen teszi mindezt? Valószínűleg nagyon kevesen. Pedig településünk fontos, kiinduló láncszem e kedvelt, korábban csak dísznövényként előforduló zöldségféle magyarországi termesztésében. Az 1870-es években ugyanis a dunakeszi gazdák voltak az első hazai paradicsomtermelők, akik a magokat szerb kertészekről vásárolták. A kezdetben kertekben, majd szántóföldön folytatott termesztéshez a dunakeszi sár-ga, homokos talaj kiváló alapnak bizonyult, így a paradicsom hamarosan a környék legfontosabb és – a budapesti piacokon történő árusítás révén – a legjövedelmezőbb növényévé vált.

A termelés szinte mindig ugyanúgy, rituális formában zajlott. A megfelelően előkészített talajba az asszonyok ültetőfával dugták le az előnevelt palántákat. Miután a férfiak öntözőkanna segítségével „beiszapolták” ezeket, újra a nők következtek, porhanyós földet húzva rájuk. Később a palánták növekedését gyakori kapálással segítették. Fontos feladat volt a növekvő bokrok karózása. A kötözéshez Dunakeszin

rozsszalmát, ún. zsúpszálakat használtak. A 60 centiméterre vágott zsúpot vizesen kis ponyvák alatt tárolták, és vitték ki a szántóföldre, így az nem szűrt, nem tört el, alkalmas lett a munkára. A kötöző napszámosok mindig a kötényükbe tettek egy marokkal, ügyelve arra, hogy ki ne száradjon. Egy bokrot 3-4 szállal kötözték. Ezt a munkát napi egy pengőért végezték a falu fiataljai egy-egy módos gazdánál, akinek gyakran több holdnyi paradicsomföldje is volt. A termés leszedése – ahogy a dunakeszi határban 1955-ben készült fotón is látható – kari kosarakban történt.

Hatalmas lökést adott a termelésnek az 1910-es években Dunakeszin létesített konzervgyár, amely minden mennyiségben átvette a paradicsomot. A termelésre, szedésre továbbra is csak ügyes, gyakorlott munkaerőt volt érdemes felvenni, hisz a gyár csak a minőségi áruért fizetett magasabb árat.

Ma már a konzervgyár nem üzemel, s a dunakeszi paradicsom legendája is csak néhány idősebb helybeli emlékeztében él.

(a szerkesztők)

TARTALOM:

A dunakeszi paradicsom1

CSOMA ATTILA

Emléktáblák Dunakeszin

I. rész2

LÉVAI TIBOR

Az 1956-os Munkástanács története
a Lóspört Vállalat alagi telepén....4

KOLLÁR ALBIN

A dunakeszi családnevek jelentés-
tani vizsgálata II. rész6

LEGINDI TÍMEA

A dunakeszi repülőtér története8

HESP JÓZSEF

Az alagi angol kolónia II. rész ..10

SZÁMUNK SZERZŐI:

CSOMA Attila - könyvtáros

HESP József - lóverseny szakíró

KOLLÁR Albin - ny. iskolaigazga-
tó, Dunakeszi díszpolgára

LEGINDI Tímea - egyetemi hallgató

LÉVAI Tibor - helytörténeti kutató

DUNAKESZI HELYTÖRTÉNETI
SZEMLE

Dunakeszi-Alag Helyismereti Lapja

Megjelenik évente háromszor,

1000-1200 példányban

Felelős szerkesztő:

Csoma Attila és Lőrincz Róbert

Kiadja: Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár

Dunakeszi, Kossuth Lajos u. 6.

Felelős kiadó: Csonka Mária

Nyomdai előkészítés:

Preysing Frigyes

Nyomda: Raszter Nyomda Kft.,

Budapest, Gyöngyösi u. 89.

ISSN 1789-9230

E-mail: szemle@mail.dkvh.hu

A lap megjelenését támogatja

Dunakeszi Város

Önkormányzatának Művelődési
és Közkutatási Bizottsága

A címlapon: Paradicsomszedők a dunakeszi határban. (A fotó a Révész István Helytörténeti Gyűjtemény tulajdona.) A 6. és a 7. oldalon található fényképeket szintén a Révész István Helytörténeti Gyűjtemény bocsátotta rendelkezésünkre.

CSOMA ATTILA
Emléktáblák Dunakeszin
I. rész

Egy település története, az ott lakó emberek sorsa megismerhető elbeszélésekből, hagyományokból vagy levéltári iratokból. Vannak olyan források is, amelyek direkt azért születtek, hogy nyomot hagyjanak egy történelmi epizodról vagy személyről. Ilyen forrásnak számít az emléktábla is, amelyek közül számos díszíti közterületeinket, illetve középületeinket. Induljunk most egy képzeletbeli sétára, és fedezzük fel ezeket az emléktáblákat! Első ízben a város legrégebbi területeit, az egykori falurészt járjuk be.

Budapest felől a főúton közeledve a második ház falán találunk egy táblát, amelyet ifj. Hernádi József emlékére állítottak. Hernádi az 1956-os forradalomban fegyvert fogott, és a nemzetőrökkel együtt harcolt a szovjetek ellen. November 4-e után a dunakeszi nemzetőrök nagy része a Dunántúlon keresztül Nyugatra szeretett volna menekülni, Hernádi József velük tartott. A vonuló nemzetőrök az Oroszlány és Gánt közötti országúton fegyveres összetűzésbe keveredtek egy szovjet harcokocsival. Az összecsapás során a mindössze 16 éves Hernádi halálos sebet kapott. A szülőházán látható emléktáblát Dunakeszi Város Önkormányzata állíttatta 1996-ban, a forradalom negyvenedik évfordulóján.

Az alsótabáni Bohunka Lajos utca 12-es számú ház falán található a község egykori jegyzőjének, Bohunka Lajosnak az emléktáblája. Bohunka 1878-ban született. 1897 és 1900 között Püspökhatvanban volt jegyzőgyakornok, majd 1900-tól nyugdíjazásáig Dunakeszin dolgozott. 1920-tól 1943-ig viselte a dunakeszi főjegyzői hivatalt, ezalatt a helyi közelet meghatározó alakjává vált. A főjegyzőség mellett 18 éven át volt megyebizottsági tag, a hitelszövetkezet felügyelő bizottságának pedig 20 évig viselte az elnöki tiszteletet. Megalkototta Dunakeszin a Hangya Szövetkezetet, a tűzoltótestületet, a gazdakört és a sportegyesületet. Mindezeknek elnöke vagy díszelnöke volt. Szintén elnöke volt a Levente Dalkörnek. Az Óceán Konzervgyár és a MÁV Járműjavító letelepítésében is hathatósan segédkezett. A községben 1926-ban emeletes kultúrházat építtetett, ez volt a Petőfi Kultúrház. Az evangélikus templom építésében is fontos szerepet játszott. Bohunka Lajost tűzoltói királyi díszéremmel és Vöröskereszt ezüst díszéremmel tüntették ki. 1941-től Závodszy Géza helyettesítette főjegyzői hivatálában, amelyet 1943-ban adott át végleg neki. Ezután visszavonult az aktív közélettől. 1972-ben halt meg Dunakeszin.

Néhány utcával odébb, a Márton Áron u. 1. szám alatti ház kerítésén találjuk Márton Áron erdélyi püspök emléktábláját. A püspök 1896-ban született Csíkszentdomonkoson. 1924-ben szentelték pappá. 1938-ban XI. Pius pápa gyulafehérvári püspökké nevezte ki. Ettől kezdve a dél-erdélyi magyarság nem hivatalos szellemi vezetője lett. Elítélte a háborút, az antiszemitizmust, elsőként tiltakozott a fajüldözés ellen. A világháború után nyíltan tiltakozott a felépülő kommunista hatalom ellen, ezért 1949-ben letartóztatták, majd koncepciós perben 10 év szigorított börtönbüntetésre és életfogytiglani kényszermunkára ítélték. 1955-ben szabadult, de 1956 és 1967 között házi őrizetben tartották. 1980-ban hunyt el Gyulafehérváron.

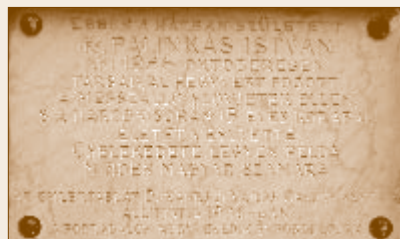
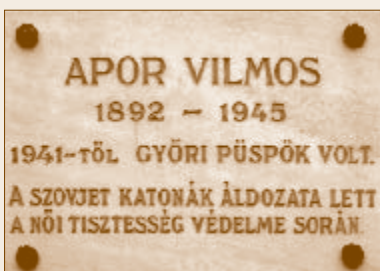
Kicsit távolabb, a Bem és a Vasút utca sarkán, a földhivatal épületén helyezték el az 1848/49-es szabadságharc emblematikus alakjának, Bem Józsefnek az emléktábláját. A lengyel származású Bem 1848 késő őszén vette át az Erdélyből teljesen kiszorult erdélyi hadsereget. A csapatait átszervezve hamar ellentámadásba ment át, és már karácsonykor bevonult Kolozsvárra. A tél végére mind az osztrák, mind a segítségként érkezett orosz hadsereget kiűzte Erdélyből. A második orosz beavatkozás idején sikerrel lassította az ellenség előrenyomulását, de 1949. július 31-én a segesvári csatában

képmását ábrázolja.

A Bajcsy-Zsilinszky utcában, a Szent Mihály Gyógyszertár falán látható a mártírhaltalt halt győri püspök, Apor Vilmos emléktáblája. Apor a II. világháború idején zsidókat és más üldözötteket rejtgetett. A háború vége felé, a szovjet megszállás idején védelmébe vette az orosz katonák elől a győri Püspökvár pincéjébe menekülő helybéli nőket. Eközben egy orosz katona géppuskájával halálosan megsebesítette. A rendszerváltás után a püspök kultusza feléledt, ennek köszönhető, hogy 1992-ben – a róla elnevezett téren – szobrot is kapott Dunakeszin.

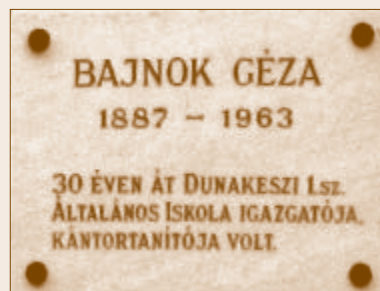
A Táncsics utca 12. számú háznál, egy újabb 56-os dunakeszi hős emléktáblájához érkezünk. A mindössze 15 éves Pálkás István egy budapesti szakközépiskolában tanult. Diáktársaival eljutott a Corvin közbe, ahol csatlakozott a forradalmárokhöz. Néhány nappal később haslövés érte. A Péterfy Sándor utcai kórházba szállították, ahol az alagsor volt kijelölve a harcokban megsérültek ápolására. Ezt megtudva a szovjetek egy kivégzőosztagot küldtek oda, amely az ott fekvő sebesülteket agyonlőtte. Csupán egy túlélő maradt, aki később, november 10-e táján értesítette Dunakeszin a családot, akik addig titokban azt remélték, hogy fiuk Nyugatra távozott. Az emléktáblát Pálkás szülőházán Dunakeszi Város Önkormányzata állíttatta 1996-ban, a forradalom negyvenedik évfordulóján.

Szintén a Táncsics Mihály utcában, a Szent István Iskola épületén több emléktáblát is találunk. Egyik közülük az iskola száz éves évfordulójára emlékeztet. Dunakeszin már az 1771-es iskolai összeírás alkalmával nyilvántartásba vettek egy, a piactér északi részén működő nádfedeles iskolát. A község fejlődésével ez szűkösnek bizonyult, de csak 1897-ben jutott el oda a település, hogy egy modern, négy tantermes, téglából épült iskolaépületet építsen. Az új iskola egyházi területen, a katolikus egyház jelentős támogatásával jött létre. Jellege is egyházi volt, hivatalosan Római Katolikus Elemi Népiskolának nevezték. Az intézmény 1998-ban felvette a Szent István nevet, amely egybeesett fennállásának centenáriumával. Az emléktábla szövege: „A névfelvétel és az e falak között eltöltött 100 tanév emlékére szülők és volt diákok adományaiból állíttatta az iskola tantestülete. 1998. X. 16.”

Szintén az iskola falán találjuk az iskolaépületre és alkotáira vonatkozó emléktáblát. Ez az építetőről, a műépítészről és az építőmesterről emlékezik meg: „Révész István plébános idejében Salkovics Károly műépítész terv vázlatai nyomán építette: Brezina Bennó műépítész - építőmester 1897. évben.”

A mellette lévő harmadik emléktábla az iskola emeleti bővítésére utal, szövege: „Gróf Csáky Károly püspöki kormányzása alatt Richter Béla plébános idejében Goldberg Simon tervei szerint emeletessé fejlesztetett 1909. évben.”

Kissé távolabb, a Dunakeszi Sportcsarnok Bajnok Géza tér felé néző homlokzatán találjuk Bajnok Géza emléktábláját. Bajnok 1887-ben született Dunakeszin, édesapja Bazsanth Vince, a Dunakeszi 1. Számú Általános Iskola alapítója volt. Apai példára ő is pedagógiai pályára lépett. Idővel országosan is elismert pedagógus lett, amelynek jeleként a harmincas évek közepén Wodianer-díjat kapott. Édesapja halála után kinevezték az 1. Számú Általános Iskola igazgatójának, majd a harmincas évek derekán a Váci járás tanfelügyelője lett. Pedagógiai munkássága mellett kántorizált. E téren szintén kiemelkedőt alkotott, egyházzenei és kántori művei a kor kedvelt darabjai voltak. Aktív szerepet vállalt a közéletben is. 1935 körül társszervezője volt a Dunakeszi Hitelszövetkezetnek, amely a helyi parasztoknak telek és gépek vásárlására adott kölcsönt. Az 1940-es évek elején megkapta a legnagyobb nem egyházi személynek adható pápai kitüntetést, a Pro Ecclesia et Pontificatus-t, amelyet a háborús körülmények miatt nem tudott átvenni. A szovjet megszállás után a kitüntetés miatt a kommunisták B-listára tették, ezért nem taníthatott tovább. Életének majd utolsó két évtizedében, egészen haláláig a Szent Mihály-templom kántoraként dolgozott. Bajnok Géza 1963-ban halt meg, sírja a dunakeszi temetőben található. A pápai kitüntetést családja vette át 1970-ben.

Néhány száz méterrel távolabb, a róla elnevezett utca ötös számú házának falán találjuk Bajnok Géza apjának, Bazsanth Vincének emléktábláját. Bazsanth 1849-ben született

a ma Szlovákiához tartozó, Nyitra megyei Galgócson. Iskoláinak elvégzése után tanítói, ill. kántortanítói munkáját Dunakeszin kezdte. A fiatal tanító itt alapított családot. Az akkori szokás szerint egyben a község

képviselője is volt, ebben a minőségben szintén nagyon sokat tett Dunakeszi fejlődéséért. Bazsanthnak elvülhetetlen érdemei voltak az új, négy tantermes iskola, a mai Szent István Iskola létrehozásában is. 1909-ben ment nyugdíjba, s még ebben az évben meghalt. A dunakeszi kegyeleti temetőben nyugszik.

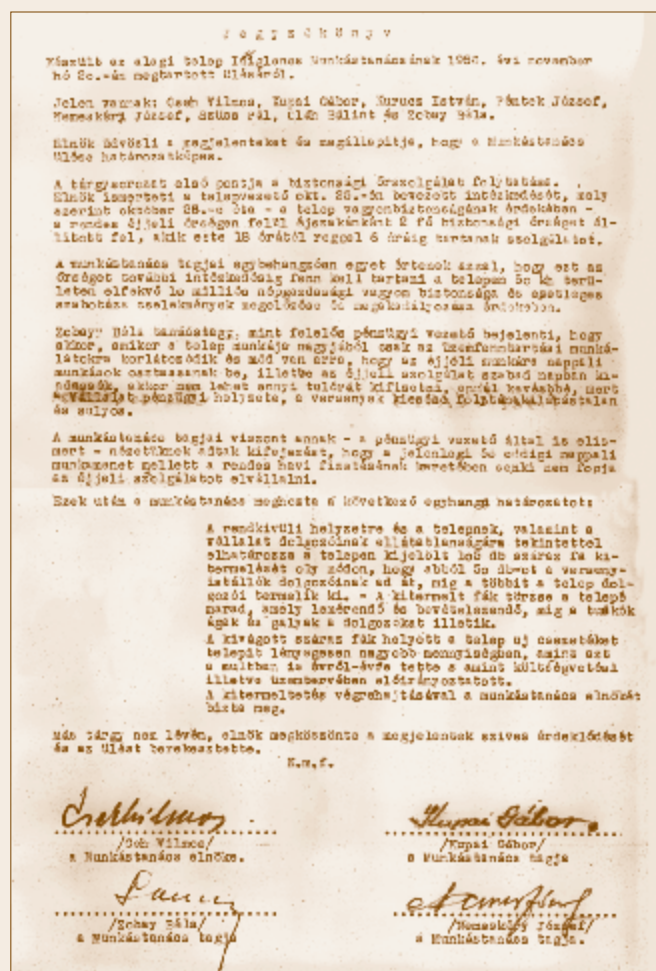
Cikksorozatunk következő részében tovább folytatjuk a sétát a város utcáin, további emléktáblák után kutatva.

LÉVAI TIBOR

Az 1956-os Munkástanács története a Lósporth Vállalat alagi telepén

A forradalom első napjaiban megjelenő újságokban a szakszervezetek munkahelyi munkástanácsok alakítására kérték a dolgozókat, melyek felváltották a kommunista párt, az MDP üzemi szervezeteit. Kádár János november 1-én szembefordult Nagy Imrével, Szolnokon ellenkormányt alakított, melyet a november 4-i szovjet fegyveres beavatkozás segített hatalomra. Az ország népe megkísérelte a passzív ellenállást, ami munkabeszüntetést, a rendeletek végrehajtásának szabotálását és esetenként újabb ellenállási gócok létrehozását jelentette. Az ellenállás egyik fő szervezője a Rácz Sándor és Bali Sándor vezetésével november 14-én megalakult Nagybudapesti Munkástanács lett.

Ebben az időben a Lósporth Vállalatnál három ideiglenes munkástanács is szerveződött, kettő Pesten (üetető és galopp üzemi) egy pedig Alagon. Az alagi szervezetről fennmaradt egy dosszié, mely néhány oldal gépelt jegyzőkönyvet, valamint 68 szavazócédulát tartalmaz.

Részletek az 1956. november 20-i ülés jegyzőkönyvéből

Az első jegyzőkönyv a november 20-án megtartott értekezlet eseményeit ismerteti, melyen Kupai Gábor, Kurucz István, Péntek József, Nemeskéri József, Szűcs Pál, Oláh Bálint, Zobay Béla és Cseh Vilmos (elnök) voltak jelen.

Cseh Vilmos 1916-ban született Nagykanizsán. Iskolai végzettsége 4 közép volt. Szakmájának a lovak patkolását választotta, melyben nagy gyakorlatot szerezve a mestervizsgát

is letette. A Lósporth Vállalathoz 1948 decemberében lépett be, mint patkolómester. Ekkor még rákospalotai lakosként a vállalat két pesti telepén, valamint Alagon is dolgozott, így nagy ismertségre tett szert. 1953-ban feleségével és két gyermekével Alagra, a vállalat 5-ös számú telepének bérlakásába költözött. Élete végéig itt lakott. A szakmunkás csoportnál lett műhelyvezető.

A november 20-i értekezleten két pontban is határozat született. Az egyik, hogy a telepvezető által a rendes éjjeli őrség mellett felállított 2 fős biztonsági őrséget (amely október 25-től este 6-tól reggel 6-ig teljesített szolgálatot) a telepen elfekvő 10 milliós népgazdasági vagyon biztonsága és esetleges szabotázs cselekmények megakadályozása érdekében további intézkedésig fenn kell tartani. Mivel a lóversenyek szünetelése miatt a vállalat pénzügyileg súlyos és kilátástalan helyzetbe került, s a túlórák kifizetése komoly nehézségekbe ütközött, az egyhangú döntés szerint ezen 12 órai szolgálat díjazását 8 túlórában állapították meg. A határozatot az ideiglenes Munkástanács tagjainak kellett a dolgozókkal ismertetni és megértetni. A második pont a fakitermelésre vonatkozott. A bányáüzemek egyhónapos leállásának következtében a tüzelőellátás az ország egyik legsúlyosabb problémájává vált. A száraz fák kitermelésével egy napot sem lehetett várni, hisz az önkényes kivágások és lopások állandó napirenden voltak. Az alagi telep területén 105 darab száraz fát jelöltek meg kivágásra a dolgozók részére azzal, hogy a fa törzse a telepé maradt, míg a tuskó és az ágak a kitermelést végzőt illették. A fák felét a telep vezetősége a versenyistállók dolgozóinak engedte át azzal a feltétellel, hogy azok kivágását a lovaszok végezzék. A fák elosztása és a kitermelés végrehajtása egyébként az ideiglenes Munkástanács elnökének volt feladata.

Egy november 24-én kelt jegyzőkönyv a következőket rögzíti: „Megállapítást nyert, hogy a Vállalat igazgatósága az ideiglenes központi Munkástanács javaslatára átadott az alagi telepnek 1 db vágómarhát abból a célból, hogy a forradalom közepette fennálló súlyos élelmezési viszonyokra tekintettel annak húsát a telepnek, valamint a telepen dolgozó versenyistállóbéli dolgozóknak szétmérje. Ezt a telep ideiglenes Munkástanácsa végezte illetve végeztette el a mai napon készpénzfizetés mellett. A hús 20 ft/kg, míg a faggyú és a belsőségek 15 ft/kg áron értékesült.”

Az 1956. november 24-én megjelent Magyar Közlöny ismertette a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1956. évi 25. számú törvényerejű rendeletét a Munkástanácsokról. Az első paragrafus első bekezdése szerint Munkástanácsot kell választani minden ipari üzemben, ipari vállalatnál, bányában, állami mezőgazdasági üzemben, beleértve az egyes állami intézmények (MÁV, Posta stb.) ipari termelő üzemeit is. Rendelkezik még a Munkástanácsok megválasztásáról, jogköréről, elnökségéről és annak jogköréről, az elnökség és az igazgató kapcsolatáról, ügyrendi kérdésekről.

Az 1956. november 30-i jegyzőkönyv a Lósporth Vállalat alagi idomítótelepére és gazdaságára eső négy munkástanács-tag megválasztását ismerteti. Cseh Miklós, a telep ideiglenes munkástanácsának elnöke a Himnusz közös eléneklése után megnyitotta az ülést. A telep 76 dolgozója közül 68 volt jelen, így az értekezlet választóképesnek bizonyult. Kapala Miklós felolvasta a Közlönyben megjelenteket, majd ismertet-

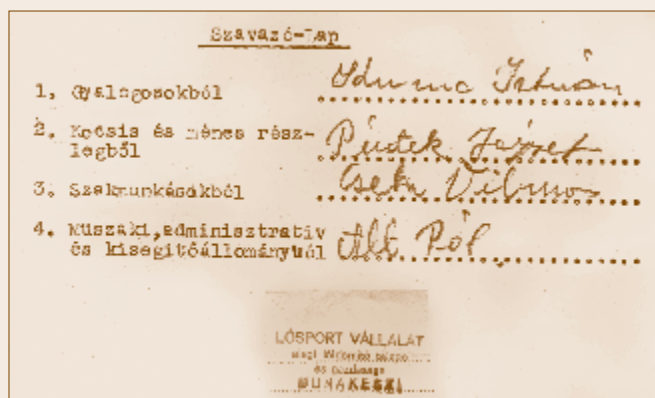
te a választás törvényes lefolytatását és felolvasta a választói névjegyzéket, melyet az alábbiakban közlünk (a kapott szavazatokkal, aláhúzva a megválasztott tanácsstagok nevét):

1. csoport (gyalogmunkások): Bettenbuch Miklós 1, Farkas Sándor 1, Fekete Sándor 2, Iglódi József, Juhász János, Kupai Gábor 38, Kurucz István 19, Kerek István, Lőrincz József, Nachoczki János 6, Nagy András, Nagy József, Pallagi József, Péter Imre 1, Sós Bálint, Szőke Ferenc, Tuba Lajos, Vad András, Varga Imre

2. csoport (fogatos részleg és tenyésztés): Iglódi II. Ferenc 1, Iglódi Ferenc, Juhász István, Kedvesi József 2, Kulcsár Sándor 1, Lami István, Nemeskéry József 2, Oláh Bálint 30, Papp József, Péntek József 17, Szakács István 9, Szekeres Mihály, Szilágyi István, Szücs Pál 6, Erdélyi János, Fábián József, Hutflesz Ferenc, Tóth Károly, Sári József

3. csoport (szakmunkások): Belleng István, Cseh Vilmos 67, Horváth István, Kárpáti Pál, Majba Mátyás, Molnár Géza, Molnár József 1, Nagy Andor, Oláh József, Sáfár Sándor, Sági József, Schiffer László, Agócs István, Kálmán Károly, Nagy János, Szklenár József

4. csoport (adminisztráció, műszaki és kisegítő állomány): Illés Vilmos 1, dr. Pető József, Solt János 1, Zobay Béla 58, Kapala Miklós 4, Németh Gabriella 1, Eke Gáspár 1, Alt Pál 2, Kovács Jánosné, Bohács Mihály, Fetting Alajos, id. Hegedűs János, Losonczi János, Mészáros József, Molnár II. József, Szécsi István, Varga Péter, Unger Emma, Kappel Anna, Ujvári Mihályné, Vaskó Erzsébet, Gutai Istvánné

A 68 szavazócédula egyike

Az eredmény kihirdetése után a tanácsstagok egymás között Cseh Vilmost választották összekötőnek, majd megköszönték a választók bizalmát. Az értekezlet a Szózat elének-lésével ért véget.

A választás után 1956. december 27-én értekezett újra a Munkástanács a telep vezetőségének részvételével. Az értekezleten sok téma szóba került. Zobay Béla pénzügyi főelőadó ismertette a telep vezetőségének erőfeszítéseit a telepen tárolt, közel 500 hektoliter cefre kifőzése érdekében. Mint-hogy a szeszfőzéshez szükséges tüzelőt az országosan fenn-álló szénhiány miatt más módon beszerezni nem lehet, a telep vezetősége felhatalmazta Nagy János főkertészt, hogy a nőgrádi bányavidéken tegyen kísérletet bányászok illetmény-szenének felvásárlására. Összeköttetései alapján Nagy módot talált arra, hogy ezen az úton a szén biztosítható legyen. Ehhez az igazgatóság és a Lósport Vállalat is hozzájárult, és a telep vezetősége a Munkástanáccsal egyetértve határozatot hozott: megbízta Nagy Jánost 79 liter pálinka ellenében 19 csille szén megvásárlására, és a váci szeszfőzdébe szállítására. Az egy-ségár 1 csille (7 mázsa) szén, amely 4 liter pálinkát, azaz 200

forintot ért. A könyvelésben a pálinka 50 forintos áron, míg a szén ára, mint kiadás jelent meg. Itt pár mondatban érdemes kitérni arra, hogy miként került kapcsolatba az alagi lóverseny a pálinkával. A megszüntetett Magyar Lovaregylet az 1930-as évek végén Fichtner Károly telepvezető irányításával újabb beruházásokat hajtott végre az alagi gazdaságban. Ennek egyik része 18 katasztrális holdon szilvafák telepítése volt. Területe a mostani Alagliget I. lakópark Gérecz Attila utcai vége és a régi alagi temető között, a volt temetői pálya belsejében helyezkedett el. A szilvás a háború után is megmaradt, gondosan művelték. 1956-ban 2800 db szilvafával (3 fajta) az ország egyik legjobb, s leggondozottabb gyümölcsösének számított. A termés ebben az évben 1500 mázsával rekord mennyiséget ért el, ami akár tízezer liter pálinkát is jelentett. A Vállalat nagyobb jövedelemre tett szert a főzetéssel, mintha a leszedett gyümölcsöt értékesítette volna. A cefrőzés a szérűskertben nyolc, régen silózásra használt betonkádban történt. (Ezeket a kádakat nemrég balesetveszély miatt törmelékkel töltötték fel, de tetejük most is látható.) Az érett cefrét a váci pálinkafőzdébe szállították. A szeszfőzde számlája a telep részére egyben származási igazolást is jelentett, így az a pálinkát a nagybani eladásnál további adó nélkül értékesíthette.

Térjünk most vissza a december 27-i értekezlet eseményeire. Szó volt az időszaki dolgozók munkakönyvének mielőbbi visszaadásáról, továbbá arról, hogy a szalmahiányra való tekintettel indítsák meg a trágyacserét a gazdákkal. Kupai Gábor tolmácsolta a dolgozók egységes kívánságát, amely a túlórák százalékos kulcs szerint történő kifizetésére, és a munkaszüneti pótlék 100%-ra történő emelésére irányult. Továbbá kérte, hogy a túlórák a bérjegyzéktől elkülönítve számfejtessenek. Solt János főagronómus tájékoztatást adott a mezőgazdasági üzemtervről. Illés Vilmos telepvezető telepfejlesztési terveit ismertette. Megemlítette, hogy nagy probléma a totalizátor épületek kérdése az alagi versenytéren, melyeket a Lósport Vállalat igazgatója le akar bontatni, hogy az anyagát el ne lopják. Mivel ez a nádpadlók teljes pusztulását jelentette volna, ezért megállapodtak abban, hogy a totalizátor épületeket nem engedik lebontani. További napirendi pontok után az ülés véget ért. Ekkor még nem sejtette senki, hogy ez volt az Alagi Munkástanács utolsó értekezlete.

A következő jegyzőkönyv már a Lósport Vállalat üzemi Munkástanács elnökségének 1957. január 11-én Budapesten megtartott értekezletéről szól. Jelen voltak: Flandorffer Tamás, Szalai János, Balogh János, Bán József, Tölgyesi István, Gyurkovics Béla és Hajnal Károly, a vállalat igazgatója. Az igazgató ismertette a Földművelésügyi Minisztérium 35027/1957. számú átiratát, majd megállapította: mivel a Lósport Vállalat termelő tevékenységet nem folytat, csak szolgáltatást végez, így a vonatkozó kormányhatározat értelmében felhívja a vállalat figyelmét a Munkástanács (beleértve az alagi tanácsot is) működésének megszüntetésére. Ez 1957. január 14-én meg is történt.

Cseh Vilmos a forradalom vívmányának tekintette a Munkástanács megalakulását, ezért ezt a döntést nem tudta elfogadni, hiszen Alagon több fajta mezőgazdasági termelőmunkát is végeztek. Érvelését elutasították, munkahelye felmondott neki, feljelentették. A hatóságnál történt kihallgatás során félholtra verték, melynek következtében maradandó egészségkárosodást szenvedett. Állapotának lassú javulása után otthon, kis műhelyében patkolta a környék gazdáinak lovait, a gazdák nagy megelégedésére.

KOLLÁR ALBIN

A dunakeszi családnevek jelentéstani vizsgálata

II. rész

Dolgozatom első részében a dunakeszi családnevek jelentéstani osztályozását végeztem el azokban az esetekben, amikor a családnév alapszava személynév, valamint amikor az alapszó a származásra utal. Most folytatom a Kniezsa István: *Hely- és családnév vizsgálatok* című tanulmánykötetében is közölt munkája: *A magyar és szlovák családnevek rendszere* (Budapest, 2003) és Kálmán Béla: *Nevek világa* (Debrecen, 1989) alapján végzett vizsgálatot.

C) A családnév alapszava köznév

1) A mai magyar nevek jelentős részét a foglalkozásnevek teszik ki. A településen viszonylag kevés ilyen típusú névvel találkozunk. Ennek egyik oka, hogy az itt lakók közössége szociálisan kevésbé tagozódott. Az itt élők túlnyomó többsége földműveléssel foglalkozott. A vezetéknev megkülönböztetésül szolgált, így a leggyakoribb foglalkozásnevekből nem keletkezett családnév (földműves, pór, jobbágy, zsellér).

a) Iparos és kézműves mesterségre utaló nevek

Magyar: Asztalos, Csató, Fazekas, Kovács, Mészáros, Molnár, Nyerges, Pintér, Serfőző, Sütő, Szabó, Sztítás, Szűcs, Takács
Szlovák: Chitel (kötény, zubbony), Kol(l)ár (kerégyártó), Kerpács (öntöző), Sztruhár (faragó)

Német: Beck, Ferber, Hulpeck, Kapler (kalapos), Kézler (edényfoltozó?), Kugler (golyóöntő), Müller, Schmidt, Veber (takács)

b) Pásztorokodásra, állattartásra utalók

Magyar: Birkás, Csordás, Juhász, Pásztor

Szlovák: Skotnyár (csordás)

c) Erdőmunkára, halászatra, vadászatra utalók

Magyar: Halász, Hartó (kutyás, agaras)

Szlovák: Chribál (gombász)

Német: Fischer, Jager

d) Mezőgazdasági foglalkozásra utalók

Magyar: Kertész, Béres

Szlovák: Gazdik (gazda)

Német: Bauhofer, Hofbauer, Kertner (kertész), Pauer (földműves)

e) Kereskedelemre utalók

Magyar: Boros, Kenyeres, Meszes, Seres

f) Fuvarozásra, közlekedésre utalók

Magyar: Szekeres

Szlovák: Frurik (talicska)

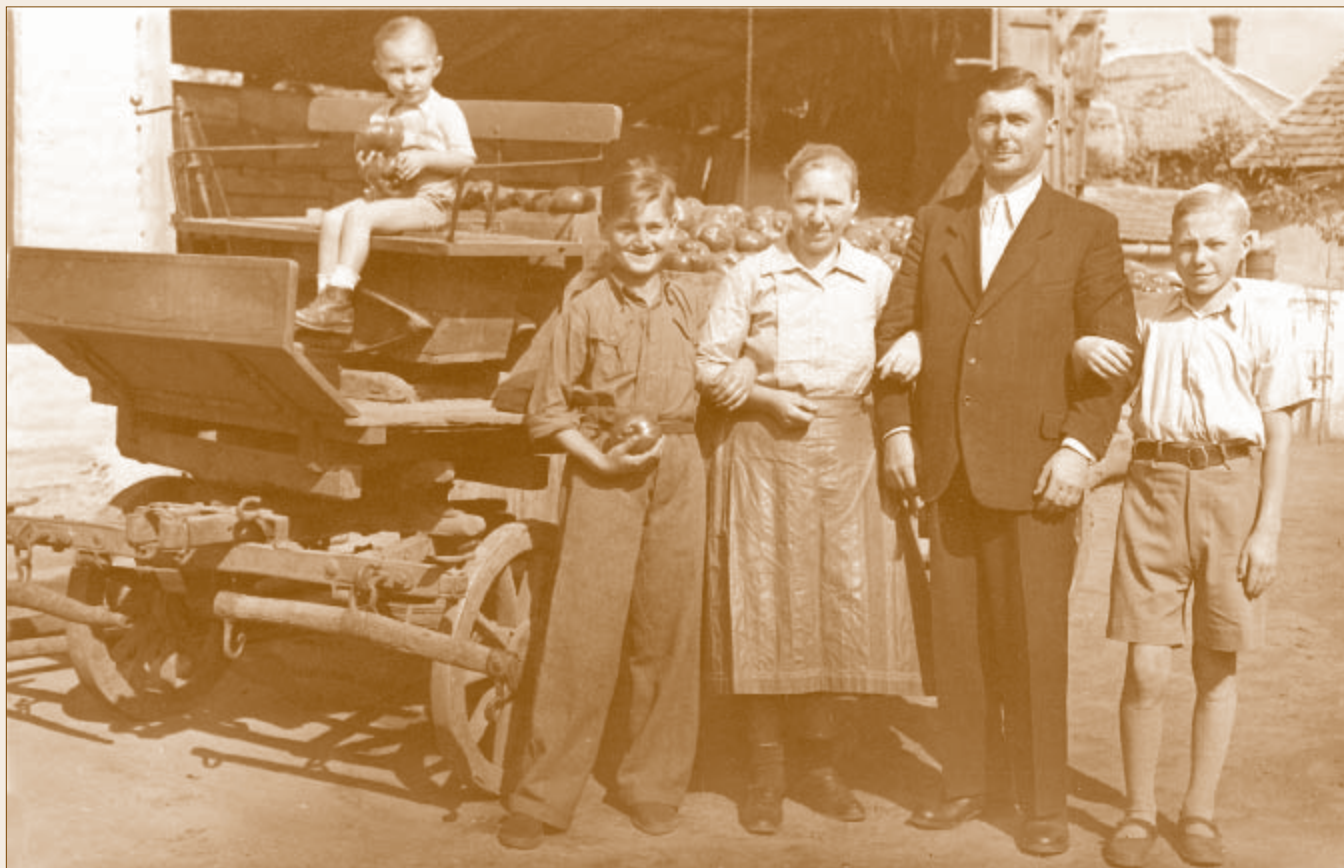
g) Katonaságra utalók

Magyar: Csatlós, Dudás, Huszár, Puskás, Sipos

Német: Spieszer (lándzsás)

2) Az alapszó mesterség eszköze, eredménye

Ez a családnév típus rokonságot mutat az előbbivel, hiszen a

A paradicsomtermelő Asztalos Mihály és családja

megnevezettekkel kapcsolatos tárgyakat, anyagokat, illetve a munka, a foglalkozás eredményét jelölik.

Magyar: Pogácsa, Varsa, Vas

Szlovák: Drapák (földműves eszköz), Dreveszka (deszka), Muka (liszt), Rucska (nyél, fogó), Szlucska (hurok), Szekerka (szekerce)

Német: Czvikli (ék)

3) Az *alapszó társadalmi helyzetet, tisztséget jelölő köznév*

A Bíró, Császár, Herceg, Király, Nemes, Pap családnevek csak jobbágyoknál, illetőleg a polgárság körében fordultak elő. Eleinte ragadványnevek voltak, majd állandósultak és öröklődtek, de ezek viselői lehettek a méltóságok szolgálatában álló jobbágyok is.

Magyar: Bán (Baán, Bány), Deák, Herczeg, Király, Pap(p), Pénzes, Vajda

Szlovák: Csasztka (részes), Holovics (nincstelen), Hovanyecz (nevelő), Kmety (módos gazda), Koncsik, Kuskó (darab), Novák (telepes), Szemán (Zeman, nemes)

Német: Bittner, Haber, Holfinger (nincstelen), Kaiser, Keller (intéző), Kirlemann, Litschauer, Marschal, Mayer (intéző), Nájmon, Pfiszter (erdőbirtok intézője), Richter (bíró), Schreiber (ismerős)

4) Az *alapszó testi tulajdonságra utaló köznév*

A névadás egyik legrégebbi formája. A név viselőjének valamilyen sajátosságát jellemezte. Ezek a nevek a legkülönbözőbb testi tulajdonságokat fejezik ki.

Magyar: Balog(h), Bodor, Bot(t)lik, Csonka, Csorba, Fehér, Fekete, Kis, Nagy, Sánta, Siket, Száraz, Vékony

Szlovák: Cserna, Csernák (fekete), Csornyák, Hudjacsek (sovány), Kadok (beteges), Murinyák (fekete), Mráz (ősz), Sztesznyák (sovány, vékony)

Német: Groman, Gröschl (nagy), Schwarz, Schmál (vékony), Smol, Roth

5) Az *alapszó lelki tulajdonságra utaló köznév*

Magyar: Joó, Pajkos, Szoó, Víg, Vitéz

Szlovák: Kolivoda (zavarosban halászó), Sztankó (megbízható)

Német: Bitter (keserű), Eisenhut, Emhecht (dicskező), Mutterschlag (anyaszomorító)

6) Szavajárási szó

Szlovák: Bojsza (Nye bojsza! – Ne félj!)

7) Nemre, életkorra, családi helyzetre utaló nevek

Magyar: Ifjú, Sógor

Szlovák: Batyik (bácsi, bátya), Majdik (fiú gyerek), Mladencz (legény)

8) Az *alapszó napnév, ünnepnév*

Ha valaki jeles napon, ünnepen született, akkor ez szolgált a megnevezés alapjául, de lehetnek ragadványnevből alakultak is: Péntek.

9) Az *alapszó történelmi eseménynév*

Kuruc(z)

10) Az *alapszó állatnév*

Az állatokról történő megnevezésgyökereit primitív névadás-

bankellkeresnünk. A korábbi egyelemű névrendszerben ismeretek és gyakoriak voltak a metaforikusan használt állatnevek. Magyar: Bagó, Bika, Farkas, Holló, Légy, Nyúl, Sas, Szunyog(h)

Szláv: Bazsanth (fácán), Drozgyik (rigó), Holubcsik (galamb), Huszák (lúd), Jezsicska (sün), Kohutyik (kakas), Králik (nyúl), Lillik, Szicska (bagoly), Szlepka (tyúk), Szokolik (sólyom), Sztraka (szarka), Vilcsek (farkas), Volecz (tinó)

Német: Bock, Biber (hód), Vetzl (Väczl – borjú)

Holovics Pálné és gyermekei 1929-ben

11) Az *alapszó növénynév*

Ezek a nevek valószínűleg foglalkozással kapcsolatos növényt termesztők, árusítók, kereskedők neve lehet. Magyar: Kökény, Paraj, Répa, Rózsa (Ruzsa), Virág(h)

Szláv: Pócsik, Pucsok (rügy, bimbó)

12) Az *alapszó egyéb főnév és melléknév*

Egyes családnevek csak szófajonként sorolhatók be. Némeleknél sejthetők az elnevezés indítékai, s ezek más típusokba is besorolhatók lennének, de csekély számuk miatt nem érdemes belőlük külön kategóriát alkotni.

Magyar: Fillér, Krajcár, Járás, Tanács

Cseh és szlovák: Bozsik (Isten kicsinyítő képzős alakja), Buben (dob), Kratohvil (mulatság), Sikola (iskola), Szacskó (kicsi kabát)

Német: Ájer, Goldnagel, Sorn, Stern

13) Bizonytalan a családnév jelentése

Sok olyan családnév van, amelynek eredeti jelentését, sőt szófaját is nehéz eldönteni. Vannak közöttük olyanok is, amelyek elírás következményei. A bejegyző az idegenül hangzó nevet csak megközelítően érthette, ezért sok az elírás.

Magyar: Jaros, Lomgár, Ragó, Selem

Szláv: Bombala, Garaba, Gétics, Jasztraszky (jasztrab – héja?)

Német: Hölbst, Hert, Schmelmer, Wiszt (kocsis szava lova irányítására)

Dolgozatom elkészítéséhez értékes segítséget kaptam Kurdics József plébános úrtól, Hohner Miklóstól, Balassa Zoltán történésztől, Benkovics Zita könyvtárostól, Prof. Dr. Mádl Antaltól, dr. Virág Gábor helytörténésztől. A közölt családi fényképeket Szakáll Lászlóné a Dunakeszi Helytörténeti Gyűjtemény vezetője bocsátotta rendelkezésemre. Valamennyiüknek köszönetet mondok!

LEGINDI TÍMEA

A dunakeszi repülőtér története

A dunakeszi repülőtér kalandos és igen hosszú múltra tekint vissza városunkban. Amellett, hogy vitorlázó- és motoros kiképzés folyt ezen a területen, hozzávetőleg a Malév pilóták nyolcvan százaléka is itt részesül kiképzésben, illetve a légi-erő pilótái számtalan alkalommal gyakorlatoztak a város határában fekvő repülőtér területén, amely nem csak szakmai munkának, hanem számos kulturális eseménynek is otthont adott az '50-es és '60-as évek idején. Példának okáért itt forgatták Zenthe Ferenc főszereplésével a „2x2 néha öt” című film néhány részletét 1954 májusában és júniusában.

A film egyik „dunakeszi” jelenete

„A repülőtér mai területének egy része a második világháborút megelőző időszakban a löversenypályához tartozott. Az 1944-es év végén a karámok egy részét lebontották, majd a németek kis teljesítményű futár repülőgépeikkel telepedtek le a repülőtér egyik részén, kivonulásuk után az orosz katonák foglalták el a területet, amelyet részben megnagyobbítottak. Ide települt az a könnyűbombázó vadászrepülő egység, amely éjjelente Buda várát bombázta.” – mondja Tamás János, a repülőtér egykori alkalmazottja, aki több száz óra repülési időt tudhat háta mögött, és közel negyven évet töltött a cég szolgálatában mint vitorlázó- és motorosgép szerelő. „Ezekben a háborús időkben a repülőtér állományába olyan gépek tartoztak, mint az IL-2, LA-5, Párduc vagy JAK-9.”

Később a területre a Magyar Repülő Szövetség Központi Javító Műhelye települt, amelynek keretében repülőiskola, javító- és szerelőműhely működött itt. Emellett természetesen olyan különböző kiszolgáló létesítményeknek is otthont adott a terület, mint a konyha illetve irodaépületek. Ebben az időben épült fel a repülősök társadalmi összefogásának eredményeképpen az egyik hangár, amely később a Mechanikai Laboratórium faraktáraként funkcionált. 1946-47-ben a vitorlázó és motoros repülő kiképzés mellett az ejtőernyős ugrás, mint sport is helyet kapott a területen. A ma is működő repülőteret 1949-ben az Országos Repülő Egyesület kezdte el kiépíteni. Az 1950-es évek közepére rendeződött a tréningtelep és a repülőtér közötti határ, kialakult a repülőtér mai területe. Az egykori katonai repülőtér ekkorra már teljesen átalakult vitorlázó repülőtérre.

A területen 1957-től az AKKÜ (Alagi Központi Kísérleti Üzem) működött, ahol a legendás Ifjúság, Béke és Gébics nevű vitorlázó gépeket gyártottak. Az Ifjúság típusú gépet például olyan nagy számban készítették, hogy külföldi meg-

rendelők is megjelentek. Számos kisgépet értékesítettek lengyeleknek, cseheknek, románoknak, valamint oroszoknak is. Az üzem igazgatója Rubik Ernő volt, aki különböző továbbképzéseket tartott a dolgozóknak, akik máig szeretettel emlékeznek vissza azokra az időkre.

Vitorlázó gépek a repülőtérén az 1970-es években

1957 után a repülőtér a Mechanikai Laboratórium 2. számú telepeként működött. Hozzávetőleg ebben az időszakban kezdték el a repülőgépek mezőgazdasági célra történő hasznosítását is, ami azt jelentette, hogy különböző permetező illetve műtrágyázó berendezéseket szereltek be a kisgépekbe. Az RNSZ, vagyis a Repülő Növényvédelem Szolgálat mezőgazdasági munkákat végzett. Tréfásan „kukacbombázóknak” is nevezték az itt használt gépeket, amelyek alacsonyan repülve permetezték a mezőgazdasági területeket. Növényvédelemmel foglalkozó pilótává csak egy plusz tanfolyam elvégzésével válhatott valaki.

A 20. század második felében a repülőtér a Magyar Honvédelmi Szövetség (MHSZ) kezelésében működött. Olyan országosan is ismert személyek gyakoroltak itt, mint például Tóth József világbajnok pilóta, aki 1962-ben a Budaörsi Műrepülő világbajnokságon a magyar válogatott keretében indult. Tóth József Dunakeszin volt repülőmérnök, valamint gyakorlati órát is városunk repülőterén töltötte.

A két magyar űrhajós látogatása a dunakeszi repülőtérén 1983 májusában. Balról a második Magyar János, hatodik Farkas Bertalan.

A kép jobb szélén Tamás János

Ahhoz, hogy valaki pilótává váljon, igen komoly kiképzésen kellett részt vennie. Ennek egyik része a repülőklubon belül zajló elméleti képzés volt, másik pedig egy gyakorlati oktatás. Ez utóbbi során a tanfolyam elvégzése után géptípusvizsgát kellett tennie a pilótának, amely során a gép adatainak ismeretein túl különböző műszaki ismeretek elsajátítására volt szükség. A pilóta minden esetben csak a típusvizsga sikeres teljesítése után repülhetett szakavatottként. Napjainkban rendszeresen itt „edz” Gulyás György, a Malév első tisztje.

Munka az egyik hangárban a 70-es években

A dunakeszi repülőtéren több repülőklub is működött, illetve háromnak (Dunakeszi Sportrepülőklub, a Malév repülőklub és az Opitz Nándor Repülőklub) még napjainkban is ez a terület ad otthont. Itt működött 1957-ben először a Műegyetem Repülőklub, ezt követően pedig a Mechanikai Laboratórium és az FM Klubja, a Ganz-MÁV Repülőklub, az Ipari Tanulók Repülő Klubja (ITRK), a Könnyűipari Minisztérium Klubja (KÖMI) és a Postás Repülőklub is. A sok-sok emlékezetes esemény közül Tamás János kiemeli azt a felejthetetlen pillanatot, amikor 1976-ban Hadik András – csodával határos módon – egy karcolás nélkül landolt a reptér szomszédságában húzódó Kápolna utca 12. számú házának tetején Góbé kisgéppel.

A Góbé vitorlázó a Kápolna utcai ház tetején

A vitorlázórepülés kapcsán fontos megemlékeznünk a legendás dunakeszi hullámról. A magas légköri hullámmozgás segítségével a magyar vitorlázópilóták a 80-as évek közepétől

gyakran itt repültek arany és gyémánt fokozatú magasságrekordjaikat (pl. itt teljesítette Kubits György az első magyarországi 5000 méteres gyémántkoszorús repülést).¹

A városunkban található repülőtérrel beszélve fontos kiemelni annak műszaki felszereltségét is. Minden évben tavasszal egy szemlére került/kerül sor, ahol a gépek javítása mellett az alkalmassági bizonyítvány érvényességének meghosszabbítására is lehetőség nyílik. A vizsgára Dunakeszin készítették fel a gépeket, és a repülés csak az eredményes vizsga után kezdődhetett. A vizsga feltétele volt a gépek üzemképessége, tisztasága, a hangárok rendje, valamint a tűzoltóberendezések megléte is. Az országosan is elismert repülőtér dolgozói híresek voltak szakértelmükről, a területe pedig a rendjéről.

A repülőtér a magashól

Az elmúlt években azonban komoly veszélybe került a repülőtér léte, felmerült ugyanis területének beépítésre szánt övezetbe vonása. Ehhez azonban a Természetvédelmi Felügyelőség nem járult hozzá, mert az Országos Területrendezési Terv értelmében a repülőtér 2003-óta a Nemzeti Ökológiai Hálózat része. Itt és a szomszédos löversenypályákon él ugyanis Magyarország egyik legnagyobb ürgeállománya, valamint számos védett növény- és állatfaj.

A repteret, mely 2003 óta a város tulajdonában van, ma sportrepülőgépek és kisebb személyszállítók használják le- illetve felszállópályaként. Elsősorban a sportrepülés és hobbi-repülés szerelmeseinek biztosít sportolási és kikapcsolódási lehetőséget. Úgy gondolom, hogy a megfelelő feltételek kialakításával a sport és szabadidős turizmus a térség stratégiai üzletágává válhatna, hiszen ehhez Dunakeszi természetföldrajzi helyzete, valamint helyzeti potenciálja igen kedvező. A sportrepülőtér (a löversenypályához hasonlóan) rendkívüli adottságai ellenére jelenleg csak nagyon szűk körű közönséget szolgál ki. A jobb kihasználtság érdekében szükséges lenne a repülőtér személy- és áruforgalmi célra történő átalakítása, a műszaki felszereltség korszerűsítése. Jelenleg a terület csak néhány városi vagy országos ünnephez kapcsolódó légi bemutató helyszíne, egyébként az év többi időszakában a városi lakosság által kihasználatlan. Pozitívum azonban, hogy az utóbbi hónapok folyamán sétarepülési lehetőséggel bővült a szolgáltatások repertoárja.

A cikkben felhasznált fényképeket Tamás János bocsátotta rendelkezésünkre. A filmjelenetet ábrázoló fotó a filmkultura.hu, a repülőtérrel készült légifotó a pilotshop.hu oldalról származik.

¹ Balázs György, Csanádi Norbert: Hullámrepülések Magyarország légtérében. In: *Magyar Szárnyak* 1996. 24. sz. 272–275.

HESP JÓZSEF

Az alagi angol kolónia

II. rész: A Reeves család

Sorozatom második részében azt az angol családot mutatom be, melynek neve talán leginkább összeforrt Alaggal, amely az itteni angol kolónia megalapítója és legjelentősebbje volt.

A Reeves család kiemelkedő szerepet játszott a magyar lóversenysport történetében. A „családfő”, John Reeves korának legismertebb idomárjaként óriási szaktekintélynek örvendett Monarchia-szerte. 1846-ban született Angliában. Nagyapja már a 18. század végén lovakat trenírozott, apja, William Reeves is elismert idomárként tevékenykedett. Ahogy a tréner-családoknál szokásos volt, ő is már a szülői háznál elsajátította az alapokat, a lovak gondozását, kezelését, takarmányozását. 12 évesen a hírneves Ascotban nyerte első versenyét. Hamarosan ismert és kedvelt lovas vált belőle. Jó barátság fűzte a kor hírességéhez, a nemzeti büszkeség Fred Archerhez. Élete végéig megőrizte a nagy lovastól ajándékba kapott ostort, mellyel Fred a „század lovát”, Ormonde-t lovagolta Epsomban. A fényes sikerek ellenére azonban John Reeves – növekvő testsúlya miatt – kénytelen volt feladni zsoké-karrierjét. A lovak idomításával kezdett foglalkozni, s Liechtenstein herceg 1867-ben a Monarchiába szerződtette trénernek. A herceg révén a legmagasabb körökig eljutott. Ennek köszönhetette azt a megtiszteltetést is, hogy Erzsébet királynét lovas vadászáta elkísérje.

John Reeves fiatalkori képe

Pályafutásában fordulópontot jelentett, amikor gróf Hugo Henckel Oroszvárra szerződtette. Az istálló 1881-től 1886-ig sikert sikerre halmozott. Reeve azonban nem elégitette ki, hogy csak magánidomár legyen, 1885-ben gróf Apponyi Antal lovait is elvállalta. Elhatározása, hogy Oroszvárról a jobb felkészítést biztosító osztrák Salmhof bei Marchegg-be költö-

zik, szerencsésnek bizonyult. Az 1880-as évek végén tele volt a világsajtó lovainak, Triumphnak és Rajta-Rajtának egymás utáni Derby-győzelmeivel.

Országos sajtóbotrányt váltott ki, amikor az osztrák Königswarder báró reményteljes lovát Petőfinek nevezte el. Mindenki a bárót szidta, de kevesen tudják, hogy a gazdának Reeves javasolta a nevet. A csikó nagyszerű lovat ígért, s ők ketten úgy gondolták, a nagy magyar költőnek állítanak vele emléket. Königswarder belátva, hogy hibázott, lovának bocsánatkérően a Pardon nevet adta. Pardon nagyszerű versenyző lett, Király díjat és Osztrák Derbyt nyert, a tenyésztésben kiváló örökítőnek bizonyult.

Reeves szinte csak a hivatásának élt. Hajnalban elsőnek lépett az istállóba, esténként utolsónak jött ki onnan. Jelenléte nélkül nem abrakoltak, a patkolásnál sem hiányozhatott. A tulajdonosok nyugodtak lehettek, lovaikból kihozta a legjobb teljesítményt. Gondozottjai hat Osztrák és két Német Derbyt nyertek. Azt is megmutatta, milyen jó kolléga. Amikor Kincsem Baden-Badenben nem akart inni, embereivel a kétségbeesett idomár, Hesp Róbert segítségére sietett. Ők találták meg és ásták ki azt a bizonyos beomlott kutat, amelynek bűdös vizét Kincsem elfogadta.

1895-ben, felismerve a még gyermekcipőben járó lovas-telep, Alag nagyszerű adottságait, idehozta akkori megbízójának, a Monarchia egyik legnagyobb futtatójának Alfonz Rotschild bárónak a lovait, s családjával együtt maga is itt telepedett le. Feleségével, a szintén angol Bertával öt gyermeket neveltek fel. Fiai, Herbert (1869) és Alex (1876) szintén neves trénerökké váltak, három lánya közül Jenny (1871) egy londoni orvoshoz ment feleségül, Beatrice (1873) a híres Robert Adams idomárral kötött házasságot, a legfiatalabb Huberta (Baby) (1878) pedig Alag község társadalmi- és sportéletének egyik meghatározó alakjává vált, majd apja egyedüli támasza és ápolója lett annak Bécsben eltöltött utolsó éveiben.

Reeves a Bécs melletti Freudenauban

John Reeves tehát ott volt Alag bölcsőjénél, az ő égisze alatt fejlődött a környék a hazai lovas élet egyik központjává. Alagi kis „kastélyát” (ma telepvezetői iroda) és kertjét angol módon rendezte be. Ritka gazdag szakkönyvtárral rendelkezett, a falakat értékes festmények, ősi családi képek, karikatúrák díszítették. Nem hiányozhatott a biliárdasztal, a kandal-

ló sem. John vonzó modora, úri vendéglátása, feleségének és szép leányainak kedvessége hamar megszeretette a környékbeliekkel a Reeves famíliát. Az alagiak által egyszerűen csak János bácsinak hívott családfő jó értelemben vett modorossága, eleganciája messze földön híres volt. Krúdy Gyula így jellemezte: „...frakkot öltött az öreg Reeves, aki a legszertartásosabb volt a világ valamennyi lóidomárja között. Fehér kamáslija és fehér mellénye messzire világított a nyári éjben, és több ízben ellúzatta a zenekarral az angol királyi himnuszot, amikor mindenkinek fel kellett állni az asztaloknál. [...] Az öreg lóidomár, aki bőftökpíros arcával, fejedelmi nyugalmával és megingathatatlan flegmájával típusa lehetett annak a hidegvérű angolnak, akiről a régi magyar anekdoták annyi minden csodálatosságot tudtak elmesélni: az öreg John Reeves...”¹

1905 augusztusában pompázatos esküvő tartotta lázban Alag-Dunakeszi lakóit. A három Reeves lány legidősebbikének, Jennynek és egy londoni orvosnak, Ransfordnak házasságkötésére nagy és előkelő közönség érkezett a településre. Többek között jelen volt gróf Batthyány Elemér, gróf Szapáry Iván, Pejacevich János gróf nejével és Albert fiával, valamint

John Reeves 1898-ban, már alagi lakosként

Magyar Elek, a Lovaregylet vezértitkára is. A két násznagy, báró Üchtritz Zsigmond és Lossonczy Gyula voltak, a díszes szertartást Dunakeszi plébánosa, Révész István pápai kamarás celebrálta. Az egyházi szertartás után a vendégek az alagi Reeves-rezidencián gyűltek össze, ahol késő estig tartó ünnepelés vette kezdetét. Az ifjú házaspár innen Budapestre utazott, hogy felszálljon a London felé tartó vonatra. A londoni szerelvényt Dunakeszi állomáson angol zászlókkal „felfegyverzett” tömeg várta, s mikor a vonat az állomáson átrobogott, hangos éljenzéssel búcsúztatták a friss házasokat.

Az első világháború alatt, 1917-ben a Magyar Lovaregylet igazgatósága – annak ellenére, hogy az ellenséges angol nemzet állampolgára volt – megünnepelte John Reeves 50 éves hazai tréneri működését. Az alagi szállodában, a Pavilonban rendezett fényes banketten a Monarchiában dolgozó idomárok és családtagjaik előtt köszöntötték az idős sportembert, méltatták munkásságát, és példaképként állították a szakma más tagjai számára. Az eseményről még Angliában is nagy elismeréssel írtak. A háború ellenére itt maradt angolok amúgy is jó elbánásban részesültek. Amikor egy nemzetközi bizottság kereste fel a nálunk rekedt „ellenséges” állampolgárokat, és végigjárták az alagi brit alattvalók telepeit, házait, az angolok nevében John Reeves adta át azt a honfitársaival írt nyilatkozatot, melyben jó sorukról tettek jelentést, s jelezték, remélik, hogy Angliában is így bánnak az ott élő magyar állampolgárokkal.

1917 novemberének végén újabb nagy ünnepségre gyűltek össze a családtagok és a szakma képviselői Alagon, a Reeves-rezidencián. John Reeves és nejének aranylakodalmára még gróf Batthyány Elemér is kilátogatott.

Az idős John Reeves (újsággal a kezében) az alagi tribünön

Reeves az első világháború utolsó éveiben kisebbik fiával Alexszel, aki „éppen Dél-Afrikából érkezett meg, hogy atyja alagi lotjában segítkezzenek”² idomított együtt, majd felesége halála után, amikor Alex Bécsben kapott tréneri állást, vele tartott, és ott segített neki. Utolsó éveit betegeskedve töltötte az osztrák fővárosban, egykori alkalmazói, a Rotschildok által bérelt panzióban, legkisebb lánya, Hubertha állandó felügyelete mellett. Bécsben hunyt el 1930 februárjában. Földi maradványait egy évvel később hozták haza, és helyezték el az alagi öreg temetőben kialakított családi síregyesítésben.

John Reeves idősebbik fia, Herbert (Bertie), szintén a családi házban ismerte meg a szakmát. A Bécsben végzett gimnázium mellett, ha apja betegeskedett, ő helyettesítette. Rátermettségére hamar felfigyeltek, és amikor Graf Karl Trauttmansdorff 1889-ben nagyobb istállót alapított, lovait a Reeves fiúra bízta. A sikerek hamar jelentkeztek, Herbert rövidesen olyan osztrák arisztokratáknak, nagy futtatóknak idomított, mint lovag Wiener von Welten, herceg Lubomirsky László vagy Baltazzi Arisztid. A háború előtt Springer báró lovaival érte el legnagyobb sikereit. Volt év, amikor egyszerre száz ló állt nála. Négy Osztrák és három Német Derbyt nyert.

1 Krúdy Gyula: *A kékszalag hőse*. (Első rész) ötödik fejezet. Bp., 1931.

2 Krúdy Gyula: *Missis Kittie és fekete bőrű komornája*. In: Krúdy Gyula: *Álmoskönyv; Tenyérjósások könyve*. Bp., 1983. 444.

John Reeves és lánya, Hubertha táblája az alagi síron

A Bécs közeli Oberweidenben idomított, majd 1917 tavaszán (öccsével Alexszel együtt) a családi fészeknek számító Alagon telepedett le. Apjához hasonlóan nagy népszerűségnek örvendett a településen. Bár angol eleganciáját ő is megőrizte,

Herbert Reeves

ám nagy bohém hírében állt, nagyon szeretett mulatni. A pénznek nála nem volt értéke. Mindenki barátja, mindenkire egyformán kedves volt. Senkire sem tudott haragudni, ha össze is zördült valakivel, másnap felkereste, hogy béküljenek ki. Sok-sok anekdota keringett segítőkészségéről, emberségéről. Már nem volt éppen fiatal, mikor Freudenauban a Duna-parton sétálva észrevett egy, a folyóban fuldokló hölgyet. Ruhástól a vízbe vetette magát, és kimentette a nőt, akiről kiderült, hogy öngyilkos akart lenni. Karrierje is veszélybe került, amikor a Bécsből jövő gyorsvonat vészfékjét az alagi állomás előtt meghúzta. Nevetve kifizette a pénzbüntetést, de ezzel a dolog korántsem volt elintézve. Nem jelent meg a váci bíróságon, ezért két csendőrt küldtek ki érte Alagra. Fogházra ítélték, ami pályafutásának végét jelentette volna. A fellebbezést elutasították, végül Rosenberg Gyula ügyvéd az utolsó pillanatban Berchtold közös külügyminiszterhez fordult, aki Ferenc Józsefnél kijárta a kegyelmet.

Herbert Reeves lányai, Connie és Mary szintén Alag közismert és közkedvelt lakói voltak. A családi hagyományokhoz híven mindketten már kiskoruk óta kiválóan lovagoltak, a közeli Káposztásmegyeren rendezett Hölgy-versenyek állandó résztvevőinek számítottak. Mary a neves alagi tréner, ifj. Mravik Pál harmadik felesége lett, Connie-t pedig az Európa-szer-

te elismert angol zsoké, a nálunk fiatalon letelepedett George

Hulme vette nőül. Utóbbi pár sorsa tragikusan alakult. Néhány évvel házasságkötésük után Hulme betegségben, Connie pedig férje halála után két évvel Dunakeszi és Újpest határában autó-szerencsétlenségben vesztette életét. Négy éves kisluk árván maradt.

Connie Reeves (Hulme) és alagi síremléke

A családi tragédia tovább folytatódott, amikor két héttel leányának, Connie-nak halála után 1936 októberében Herbert Reeves szíve is felmondta a szolgálatot. Mindannyian az alagi öreg temető családi sírhantja alatt alusszák örök álmukat. A lassan-lassan porladó kövek csendben őrzik az egykor európai hírű angol család emlékét.

Az alagi öreg temetőben található családi sír

